

"SO'Z TURKUMLARINI O'GATISHDA METOD VA TA'LIM O'YINLARI"

Tashkent viloyati Angren shahar 40-umumiy o'rta ta'lim

maktabining boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchisi

Amanova Nilufar

Annotatsiya: ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilariga so'z turkumlaridan ot va sifat so'z turkumlari o'rgatish davrida yuqori darajada samara beradigan vositalar qatorida turuvchi innovatsion texnologiyalar haqida fikr va mulohazalar aks etgan. Ushbu maqola rivojlangan xorij mamlakatlari ta'lim tizimidagi eng so'nggi va zamonaviy innovatsion vositalarni qamrab olganligi bilan dolzarbdir.

Kalit so'zlar: texnologiya, innovatsiya, mustaqil so'z turkumi, ot, davr, dastur, tajriba, ko'nikma, malaka, bilim, fikrlash qobiliyati.

Ta'limdagi innovatsion faoliyat ta'lim sohasidagi innovatsiyalarning paydo bo'lishiga qaratilgan kompleks faoliyatni o'z ichiga oladi. Bu innovatsiyalar ta'lim jarayonini tashkil etishning usul va usullari, ta'lim va tarbiya jarayonida foydalaniladigan resurslar, ilmiy nazariyalar va tushunchalar bo'lishi mumkin. Innovatsiyalar yangi ilmiy bilimlarni, qandaydir kashfiyotlar, ixtirolarni olishga qaratilgan tadqiqot faoliyatidan foydalanish orqali rivojlanadi. Bundan tashqari, innovatsiyalarning paydo bo'lishi loyihalash ishlarining natijasi bo'lishi mumkin, bunda mavjud ilmiy nazariyalar va tushunchalar asosida amaliy harakatlarni amalga oshirish imkoniyatlarini aks ettiruvchi instrumental va texnologik bilimlar ishlab chiqiladi. Shunday qilib, innovatsion loyihalar yaratiladi, bu esa keyinchalik yangi texnologiyalarning paydo bo'lishiga olib keladi. Innovatsiyalar ta'lim faoliyati jarayonida ham rivojlanadi.

O'quv jarayonida talabalarning nazariy va amaliy bilimlarini rivojlantirish amalga oshiriladi, keyinchalik ular innovatsiyalarni yaratish bilan bog'liq bo'lgan amaliy hayotning turli sohalarida qo'llanilishi mumkin. Ta'limda innovatsion texnologiyalar o'qitishda muayyan yondashuvlarni qo'llash asosida qo'llaniladi, ya'ni. yangi texnologiyalarni rivojlantirish uchun asos bo'lgan talablar va maqsadlarni o'z ichiga

olgan tamoyillar. Pedagogik sohadagi barcha innovatsiyalar jamiyat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining hozirgi bosqichiga aniq mos kelishiga asoslanadi. Hozirgi vaqtda ular o'quvchilarning mustaqilligini rivojlantirishga, o'zo'zini o'rganish va o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyatlarini shakllantirishga, o'quv dasturlarini mexanik ravishda emas, balki ongli ravishda o'zlashtirishga qaratilishi kerak.

Hozirgi vaqtda axborot texnologiyalarining odamlar hayotidagi roli sezilarli darajada oshdi. Zamonaviy jamiyat axborotlashtirish deb ataladigan umumiy tarixiy jarayonga aralashdi. Bu jarayon har qanday fuqaroning axborot manbalaridan foydalanish imkoniyatini, axborot texnologiyalarining ilmiy, ishlab chiqarish, jamoat sohalariga kirib borishini, axborot xizmatining yuqori darajasini o'z ichiga oladi.

Ta'lim sohasidagi innovatsion texnologiyalar doimiy ravishda rivojlanib, ularning turlari kengayib bormoqda. Quyidagi asosiy texnologiyalar guruhlarini ajratish mumkin:

1. Fan ta'limi sohasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yoki AKT. Ushbu texnologiyalardan foydalanish axborot jamiyatining rivojlanishi va hayotning barcha sohalarida axborot vositalarini faol joriy etish bilan bog'liq. Bunday texnologiyalar talabalar ongini axborotlashtirishga qaratilgan. Ta'lim dasturlari informatika, axborot jarayonlari va AKTni o'rganishga qaratilgan yangi fanlarni o'z ichiga oladi. Professoro'qituvchilar va talabalarning axborot madaniyatini oshirishga yordam berish uchun o'quv jarayoni ham faol ravishda axborotlashtirilmoqda;

2. Shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalar. Ushbu texnologiyalar shaxsni ta'lim va tarbiyada ustuvor o'ringa qo'yishga qaratilgan. Butun ta'lim jarayoni shaxsning o'ziga xosligi va rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda shaxsni rivojlantirishga qaratilgan.

3. O'quv jarayonini axborot-tahliliy ta'minlash. Ushbu guruh texnologiyalaridan foydalanish har bir o'quvchi, sinf, parallel, ta'lim muassasasining rivojlanishini o'rganishga, ularni adekvat baholashga qaratilgan.

4. Intellektual rivojlanish monitoringi. Texnologiyalar grafiklardan foydalanishga, test tizimiga, individual o'quvchilarning rivojlanish dinamikasini va umuman ta'lim sifatini kuzatish imkonini beruvchi yangi baholash usullariga asoslangan.

5. Ta'lim texnologiyalari. O'quv jarayonini ta'limdan ajratib bo'lmaydi. Shuning uchun shaxsni, uning asosiy fazilatlarini rivojlantirishning yangi usullari joriy etilmoqda.

6. Didaktik texnologiyalar. Ular ta'lim muassasasi rivojlanishining asosiy omili hisoblanadi. Bunday texnologiyalar an'anaviy va innovatsion texnologiyalardan foydalanishni o'z ichiga olgan texnika va vositalar majmuasiga asoslanadi: o'quv adabiyotlari bilan mustaqil ishlash, audiovizual, multimedia vositalaridan foydalanish, tabaqalashtirilgan o'qitish usullari. Ilmiy bilimlarni innovatsiyaga aylantirish jarayoni, uni hodisalarning ketma-ket zanjiri sifatida ifodalash mumkin, bu jarayon davomida innovatsiya g'oyadan ma'lum mahsulot, texnologiya yoki xizmatga qadar etuklanadi va amaliy foydalanishda tarqaladi.

So'z turkumlarini o'rganishdagi asosiy vazifa o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini o'stirish, lug'atini yangi ot, sifat, son, fe'llar bilan boyitish, o'quvchilar shu vaqtgacha foydalanib kelayotgan so'zlarning ma'nosini aniq tushunishiga erishish, bog'lanishli nutqda u yoki bu so'zdan o'rinli foydalanish malakasini o'stirish hisoblanadi. Bu vazifalarni muvaffaqiyatli hal qilish uchun so'z turkumlarini o'rganish jarayonida sinonim, antonimlar (terminlar berilmaydi) ustida muntazam ish olib boriladi, o'quvchilar ko'p ma'noli so'zlar, ularning o'z va ko'chma ma'noda ishlatilishi bilan tanishtiriladi. Bunda ta'limni o'quvchilarning shaxsiy tajribalari, bevosita ko'rganlari, radiodan eshitganlari, kitobdan bilib olganlari bilan bog'lash muhim ahamiyatga ega.

“Ot” mavzusini o'rganish tizimi maqsadga yo'naltirilgan jarayon bo'lib, bunda shu so'z turkumining umumlashtirilgan ma'nosi va grammatik belgilari aniqizchilikda, bir-biri bilan ilmiy asoslangan bog'liqlikda o'rganiladi, shuningdek, otdan nutqda to'g'ri foydalanish va to'g'ri yozish malakasini shakllantirish maqsadida bajariladigan mashqlar asta murakkablashtira boriladi.

- “ot” haqidagi grammatik tushunchani shakllantirish;

- kim? so'rog'iga javob bo'lgan (shaxs bildirgan) otlardan nima? so'rog'iga javob bo'lgan (narsa, hayvon, jonivor va boshqalarni bildirgan) otlarni farqlash ko'nikmasini hosil qilish;

- kishilarning familiyasi, ismi, otasining ismi, hayvonlarga qo'yilgan nomlar va geografik nomlarni bosh harf bilan yozish ko'nikmasini shakllantirish;

- otlarda son (otning birlik va ko'plikda qo'llanishi) bilan tanishtirish;
- haqida malaka hosil qilish;
- so'zlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirishni bilish.

Bu vazifalarning har biri alohida emas, balki bir-biri bilan o'zaro bog'liq holda hal etiladi. Shu bilan birga, "Ot" mavzusini o'rganishning muayyan bosqichida bajarish lozim bo'lgan bir vazifani hal qilishga ko'proq ahamiyat beriladi. O'quvchilarning nutqi va tafakkurini o'stirish vazifasi esa mavzuni o'rganishning barcha bosqichlarida hal qilinadi. Grammatik materialni o'rganishva orfografik malaka hosil qilishning butun jarayoni o'quvchilar lug'atini boyitishga, bog'lanishli nutq malakalari va fikrlash qobiliyatlarini o'stirishga qaratiladi.

Sifat so'z turkumini o'qitishda "Zig-zag" metodi-ushbu metodka o'quvchilar belgi bildirgan so'zlarning nutqimizdagi ahamiyatini anglashlari uchun sifat ko'p uchraydigan matn tanlanib zig-zag usulida o'qitiladi. Keyin esa sifatlar tushirilib qoldiriladi,so'ngra sifatleri bilan o'qib beriladi va mazmuni taqqoslab ko'rsatiladi. Predmetni aniq tasvirlash uchun uning belgisini bildiradigan so'zlardan foydalanilgani tushuntiriladi. Har bir o'qituvchining vazifasi o'quvchilar yo'l qo'ygan xatolarni aniqlashi va ularning qilgan xatolarini kuzatib,to'g'rilab borishdan iboratdir.

O'quvchilar sifatning leksik ma'nosi haqidagi tushunchalarini chuqurlashtirish va predmetni har tomonlama ta'mirlash malakasini o'stirish uchun:

1.Berilgan predmetning rangi,mazasi,shakli,xususiyatini ifodalaydigan sifatlar tanlash va yozish:Qanday shaftoli? Shirin,suvli,tuksiz shaftoli.Qanday bino? Baland, g'ishtli,chiroyli bino.

2.Berilgan belgilariga qarab qaysi hayvon ekanini aniqlash: tikonli, kichkina, foydali...(tipratikon); ehtiyotkor,ayyor,yovvoyi...(tulki).

3.Predmetning belgisiga qarab topishmoqlarning javobini aytish kabi mashqlardan foydalanish mumkin. Sifatni o'rganish jarayonida so'z yasashga oid mashqlarni muntazam o'tkazib borish o'quvchilarda u yoki bu so'z turkumini yasash uchun so'z yasovchi qo'shimchalardan ongli ravishda foydalanish malakasini shakllantiradi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, zamonaviy texnologiyalar rivojlanayotgan bir paytda boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi texnika va texnologiyani chuqur bilishi, tahlil

qila olishi va yangilik yarata olish darajasida bilimli va mahoratli bo'lishi juda muhim hisoblanadi. Buning uchun darsni tashkil etish jarayonida barcha o'quvchilarga tushunarli, oson va qiziqarli bo'lgan usullarni tanlashi va qo'llay olishi, ko'rgazmali qurollardan foydalana olishi lozim. O'qituvchi izlanuvchan va talabchan, kreativ yondashadigan qobiliyatga ega bo'lishi kerak. O'qituvchi kreativlik asosida darsni mazmunli tashkil qila olsa, o'quvchida fanga bo'lgan qiziqishi, intilishi oshib boraveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shabatova Rabig'a Janasbay qizi. Boshlang'ich sinflarda ona tili darslarida so'z turkumlarini o'rgatishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi. Journal of Advanced Research and Stability .www.sciencebox.uz/

2. M.Hamrayev. Ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent-2015. 12-bet

3. B.X.Xodjayev . Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. "Sano-standart" nashriyoti Toshkent-2017 9

4. Ona tili ta'limi muammolari. Jurnal. Til va adabiyot ta'limi. 1992 yil.

5. Roziqov o. O'zbek tilidan dars tiplari. T., "O'qituvchi", 1975 y.

6. Sayfullaeva R. Ta'lim jarayonida matn ustida ishlash omillari. To'plam. "O'zbek tili" IV doimiy anjumani materiallari T.